

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็ก ในชุมชนภาคเหนือ	
ชื่อผู้เขียน	นางมาลี โรจนวรรณท์	
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร.อุษา ดวงสา	ประธานกรรมการ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยงยุทธ เปลี่ยนผดุง	กรรมการ
	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ธีสุวรรณ	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กในชุมชนภาคเหนือ สาเหตุที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กเปลี่ยนแปลงไป และหาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กในชุมชนภาคเหนือ ทั้งนี้โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กที่เปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวในอดีต ซึ่งมักจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยาย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กที่ต้องอยู่ด้วยกันตามลำพังในครอบครัวซึ่งเป็นแบบแผนที่เห็นมากขึ้นในปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงบริบททางเศรษฐกิจและสังคม

วิธีการวิจัยเป็นแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม และการใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal - PRA) แหล่งข้อมูลได้แก่ ผู้สูงอายุและเด็กที่อาศัยอยู่ด้วยกันจำนวน 16 ครอบครัว ผู้นำชุมชน ครู พระ กลุ่มสตรีแม่บ้านและผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชน ข้อมูลได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ โดยแยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และเชื่อมโยงหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบแนวคิดที่กำหนด แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยการบรรยายผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ในอดีตผู้สูงอายุจะมีบทบาทในการช่วยดูแลเด็ก อบรมแนะนำสั่งสอน ให้คำปรึกษาและเป็นที่พึ่งทางใจ ตลอดจนการกล่อมเกลางานด้านวัฒนธรรมประเพณีเป็นหลัก นอกจากนี้ในด้าน การสื่อสาร การเรียนรู้และการใช้เวลาในชีวิตประจำวันก็มีมาก เนื่องจากเด็กและผู้สูงอายุอยู่ด้วย

กันในครอบครัวขนาดใหญ่จะมีการพูดคุย การอบรมสั่งสอน และการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ตลอดเวลา แต่ผู้สูงอายุกับเด็กจะมีความสัมพันธ์กันในด้านการศึกษา (ปัจจัย4 การศึกษาเล่าเรียนค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน) โดยตรงน้อย เนื่องจากเด็กมีพ่อแม่ให้การดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดในทุก ๆ ด้านอยู่แล้ว

ในทางกลับกันผู้สูงอายุก็ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลานเป็นอย่างดี โดยได้รับการบริการและการช่วยเหลือเล็กๆ น้อย ๆ จากเด็ก เช่น บิบนวด หยิบของใช้จำเป็นให้ ช่วยหยิบอาหารและยา ยามเจ็บป่วย เป็นเพื่อนพูดคุยและเป็นเพื่อนผู้สูงอายุในการไปเยี่ยมญาติใกล้เคียง ไปวัด และอื่น ๆ นอกจากนี้เด็กยังเป็นความสุขทางใจ ซึ่งผู้สูงอายุให้ความรักความเอ็นดูและความผูกพันอีกด้วย

แต่ในปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมและครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุในครอบครัวปัจจุบันจำนวนมากนอกจากจะต้องดูแลตัวเองแล้ว ยังมีบทบาทในการดูแลเด็กในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านปัจจัย 4 การศึกษาเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นภาระที่หนักของผู้สูงอายุ เนื่องจากเด็กต้องอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ โดยไม่มีพ่อแม่ดูแลให้ความช่วยเหลือและให้ความอบอุ่นอย่างใกล้ชิด ผู้สูงอายุที่มีฐานะไม่ดี จึงต้องทำงานหารายได้เลี้ยงตัวเองและเด็ก ทำให้ผู้สูงอายุไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนและกล่อมเกลาในด้านวัฒนธรรมประเพณีและอื่น ๆ มากนัก สำหรับในด้านการสื่อสาร การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ การใช้เวลาในชีวิตประจำวันและการกล่อมเกลาทางสังคมและวัฒนธรรมมีน้อยลง เนื่องจากเด็กใช้ชีวิตส่วนมากอยู่ในโรงเรียน ผู้สูงอายุและเด็กมีกิจกรรมและความสนใจที่แตกต่างกัน และเด็กไม่เห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้

สำหรับเด็กจะมีการพึ่งพาอาศัยและเป็นภาระให้ผู้สูงอายุในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านปัจจัย4 การศึกษาเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่เด็กก็ต้องมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในยามจำเป็น เช่น ดูแลความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเรือน การประกอบอาหาร การทำความสะอาดเสื้อผ้า ดูแลผู้สูงอายุยามเจ็บป่วยและอื่น ๆ

สาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ การเคลื่อนย้ายแรงงาน ปัญหาอดสัและยาเสพติด ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับมหภาค ที่มีผลกระทบต่อถึงชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัว

ขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่เป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยปู่ย่าตายายกับเด็ก โดยไม่มีพ่อแม่ อาศัยอยู่ด้วย ทำให้เด็กที่ขาดพ่อแม่กลายเป็นเด็กมีปัญหา ขาดความอบอุ่นทั้งทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ระบบการศึกษาในโรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุและเด็กมีความสนใจและมีกิจกรรมที่ทำแตกต่างกันไป เด็กใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน รับเอาแบบอย่างในโรงเรียนและกลุ่มเพื่อนมาใช้ที่บ้าน ซึ่งผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องอยู่ใกล้ชิดกับเด็กไม่เข้าใจและรับไม่ได้ ในขณะที่เด็กมองว่าผู้สูงอายุไม่ทันสมัย และไม่เห็นคุณค่าของสิ่งที่ผู้สูงอายุให้คำแนะนำ

ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุและเด็กมีปัญหาในด้านความสัมพันธ์ ผู้สูงอายุและเด็กไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการของกันและกัน เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย เด็กหาทางออกในทางที่ผิด ดังนั้นข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา คือ โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานของทางราชการควรให้ความสนใจและมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกับเด็กได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

อย่างไรก็ตามการศึกษารั้ครั้งนี้พบว่าชุมชนรวมทั้งผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน ยังขาดความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นจุดหนึ่งที่มีการทำความเข้าใจ เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องต่อไป

Thesis Title	Changes in Linkages Between the Elderly People and Children in a Northern Community		
Author	Mrs. Malee Rojanavaranond		
M.Ed.	Nonformal Education		
Examining Committee	Lect.Dr.Usa Duongsaa		Chairman
	Asst.Prof.Yongyudh Plianpadung		Member
	Assoc.Prof.Dr.Chukiat Leesuwana		Member

Abstract

This thesis probed changes in relationships between the elderly people and children in a northern community, what caused those changes, and ways and means to strengthen relationships between the elderly people and children in the community. In doing so, it investigated changed relationships from the old days when families were still predominantly of the extended type and those where the elderly people live together with children within the context of nucleus families brought about by changed economic and social conditions.

The thesis was of qualitative nature relying, in its data-gathering effort, on field observations, formal and informal interviews, group discussions, and participatory community assessment (PRA) techniques. Sources of information/data comprised the elderly people and children living together in 16 families, community leaders, teachers, monks, housewife group members, and other community elders. Subsequently, collected data/information were cross-checked, verified, classified and analyzed according to the study's conceptual framework. Analyzed and interpreted results were finally descriptively and analytically presented.

Findings were as follows:

In the past, the elderly played a crucial role in tending the children, rearing and advising them as their spiritual guides, as well as in socializing them as far as existing culture and traditions were concerned. As regards general communications and education a high degree of interaction existed between the elderly and children since they lived together in large families and naturally had plenty of time to meet face-to-face, thus enabling the former to communicate with and teach the latter at will. However, the latter relied less on the former in terms of the four basic necessities of life since their own parents were already on hand providing them with such necessities.

On the other hand, the elderly were well taken care of by both their own offspring and grandchildren. The latter provided small help such as giving massages, fetching necessary items in every day life as well as food and medicines when sick, etc. The children kept them good company and accompanied them on trips to visit nearby friends and relatives, to the temple and for various purposes. Besides, they helped make the elderly emotionally and

spiritually happy simply by being objects of the latter's dispensed love, care, warmth, and intimate bonding.

However, given the changed social and family conditions of the present, a large number of the elderly not only had to take care of themselves, but they also had to tend the children in every aspect, especially as regards the four basic necessities, their education and day-to-day expenses. Such responsibilities were quite heavy since a lot of children had to live more and more with the elders without having their own parents around to closely provide warm and assistance. These elderly with less fortunate economic well-being had to work in order to earn income to take care of both themselves and the children, thus, depriving them of formerly abundant time for traditional and cultural inculcation. As regards communications, exchanges and learning, available time for these activities as well as the quantity of their contents was drastically curtailed since the children spent most of their time at school. Moreover, the elderly and children had different interests and activities, and the latter simply did not see the value of such traditional and cultural matters.

The children, on the other hand, depended in a number of areas on the elderly as well as became their rather heavy burden, especially as regards the four basic necessities, their education and daily expenses. However, they also had more responsibilities caring for the elderly in time of needs such as cleaning the house, cooking, washing clothes, waiting on them when they were sick, and so on.

The major causes of drastically changed relationships were labour migration, AIDS and narcotics situations and problems, themselves caused by changed economic and social conditions at the macro level. Such changes strongly and severely impacted the community and its culture and traditions. Former extended families were turned into nucleus ones but comprising only the children and their grandparents. The absence of parents accounted for an increased number of problem children who lacked both physical and emotional warmth. Moreover, the formal schooling system did not attach much importance to the elders' wisdom and knowledge. This situation clearly explained why the elderly and children came to have different interests and activities. The latter spent most of their time at school, brought home school- and peer group-based culture and practices almost totally unintelligible and unacceptable to the elderly. At the same time, the children viewed their elders as outdated and saw no value in their advice and teachings.

As a consequence, the once smooth and complementary relationships between the elderly and children became quite problematic. Neither appreciated nor understood the other's needs and problems. A generation gap inevitably developed. Some children sought and turned to wrong solutions. Therefore, it is recommended that school, community and government agencies pay more and serious attention to these situations and organize activities to promote smoother and more meaningful relationships and coexistence between the two parties within the changed contexts.

However, the study found that the elderly, the children and youth as well as the community still lacked understanding and awareness of the importance of mental and emotional problems manifested in above problematic situations. Only when such importance becomes recognized and acted upon, successful solutions to all above problems will be possible.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University